

Boeren met zorg

7 sleutels tot een succesvolle zorgboerderij

BOEREN

== MET ==

ZORG

7 SLEUTELS
TOT EEN SUCCESVOLLE
ZORGBOERDERIJ

Nicky Dirkx (red.)

ACADEMIA
PRESS

© Academia Press
P. Van Duyseplein 8
9000 Gent
Tel. 09 233 80 88
info@academiapress.be

Fax 09 233 14 09
www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Vormgeving: Printmagazijn
Cover: Twin Media

Pol Bracke, Nicky Dirkx, Joan Lesseliers, Joke Persyn, Frank Van Boxstael, Tina Van Havere,
Katrien van Lembergen en Tom Van Wassenhove.
Boeren met zorg, zeven sleutels tot een succesvolle zorgboederij
Gent, Academia Press, 2016, VIII + 92 pp.

ISBN 978 90 382 2573 9
D/2016/4804/005
NUR 895

*Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgeverij.*

Inhoud

1	Onderzoek vanuit theorie en praktijk	1
1	Achtergrond en aanleiding	2
2	Omschrijving van de zorgboerderij	3
3	Onderzoeksopzet	5
4	Steekproef en bevraging van zorgboerderijen	7
2	Zorgboerderijen vandaag	11
1	Is elk landbouwbedrijf wel geschikt voor zorglandbouw?	12
2	Moet de zorgboer als ondernemer extra investeren in zorglandbouw?	12
3	Brengt zorglandbouw iets op voor de zorgboer?	14
4	Waar komen de hulpboeren vandaan?	14
5	Waarom komen de hulpboeren naar de zorgboerderij?	16
6	Welke mensen komen naar de zorgboerderij?	16
7	Hoe komt de zorgboer in contact met de hulpboeren?	17
8	Komt de zorgboer in contact met andere zorgboeren?	17
9	Hoe verloopt de samenwerking met de verwijzers?	18
10	Moet de zorglandbouwer iets speciaals kunnen of weten?	19
11	Hoe gaat het er dagelijks bedrijfsmatig aan toe op de zorgboerderij?	19
12	Wat kunnen de hulpboeren doen op de boerderij?	20
13	Hoe vaak komen de hulpboeren en hoe lang blijven ze?	23
14	Waarom doet een landbouwer aan zorglandbouw?	24
15	Hoe reageert de omgeving van de zorgboer?	27
3	Deel III : 7 sleutels tot succes	31
●	➤ Succesfactor 1: De kracht van het alledaagse	33
●	➤ Succesfactor 2: In relatie gaan	37
●	➤ Succesfactor 3: Maatwerk	43
●	➤ Succesfactor 4: Leertraject en ontplooiingskansen	50
●	➤ Succesfactor 5: Partnerschap en innovatie	57
●	➤ Succesfactor 6: Burgerschap	66
●	➤ Succesfactor 7: Sociaal ondernemerschap	73

VOORWOORD

Zorglandbouw is een boeiend maatschappelijk fenomeen. De landbouwsector staat voor grote uitdagingen. Landbouwers zoeken daarom naar creatieve manieren om een eigen-tijds, maatschappelijk relevant en tegelijk rendabel bedrijf uit te bouwen. In de zorg-sector zijn er tendensen naar een vermaatschappelijking van de zorg, *extra muros*, en wordt er steeds meer geëxperimenteerd met modellen die zorg op maat bieden. Tegelijk verandert ook de samenleving voortdurend. Zo streeft ze naar levenskwaliteit. Er wordt gezocht naar een tegengewicht voor de individualisering, stijgende werkdruk en ongelijke maatschappelijke kansen.

Op het kruispunt van die evoluties bevindt zich de zorglandbouw. Het is een divers fenomeen, met als enige constante de samenwerking tussen (de familie van) een landbouwer en één of meerdere zorgvragers. Verder zijn er grote en kleine bedrijven, hoogtechnologisch of arbeidsintensief, aan de stadsrand of te lande. Maar steeds is er respect voor 'het alledaagse' in de relatie die ontstaat tussen de hulpboeren en de landbouwer(sfamilie) en telkens is er zorg op maat.

Hoe eigentijds zorglandbouw ook is, in Vlaanderen is het toch een eeuwenoud maar steeds evoluerend gegeven. Al sinds de middeleeuwen worden vormen van zorglandbouw toegepast en sindsdien is het nooit gestopt. Vandaag maken de omvang van de zorglandbouw (meer dan achthonderd bedrijven) en de historische verankering Vlaanderen tot een internationaal gekende en gewaardeerde regio op dat vlak. De deelname aan en profilering van de zorglandbouwsector in tal van internationale netwerken – van onderzoekers, praktijkmensen, beleidsmakers – is daarvan het resultaat.

Toch staat de zorglandbouwsector voor een aantal grote uitdagingen. Hoe kun je kwaliteit blijvend garanderen? Welk economisch model kun je koppelen aan zorglandbouw? En mag je eigenlijk wel een businessplan maken voor een activiteit die zo vaak vrijwillig wordt gedaan? Gaan de authenticiteit en het alledaagse – allebei zo kenmerkend voor goede zorglandbouw en in dit boek verwoord als 'het belang van koffie' – dan niet verloren? Hoe vind je de ideale *match* tussen zorgvrager en –aanbieder? Welke beleidsdomeinen zouden over de brug moeten komen? En hoe kunnen die elkaar vinden?

Dit boek geeft geen sluitende of eensluidende antwoorden op die vragen – want die zijn er niet. Maar het heeft de grote verdienste om zorglandbouw vanuit verschillende invalshoeken te benaderen, in een samenwerking die echt interdisciplinair kan worden genoemd. Wanneer pedagogen, economen en agronomen niet naast elkaar, maar samen en vanuit een gedeelde nieuwsgierigheid naar zorglandbouw kijken, ontstaan er nieuw samengestelde analysekaders.

Dit boek behandelt heel wat verschillende aspecten van zorglandbouw bij elkaar en ont-rافتelt zo een complex gegeven in bevattelijke stukken: het bedrijf als een netwerk van relaties, de boer, de hulpboer en de verschillende rollen, de dagelijkse praktijk, een businessplan ...

Dit boek zal geen eindpunt zijn. Studenten en lectoren zijn warm gemaakt en het boek geeft aanknopingspunten voor beleidsmakers en praktijkmensen om concreet verder aan de slag te gaan. Ik wens dat het enthousiasme van die groep onderzoekers kan overslaan op jou, de lezer!

Joost Dessen

ILVO (Instituut voor Landbouw- en VisserijOnderzoek)

1

**Onderzoek vanuit
theorie en praktijk**

1 Achtergrond en aanleiding

Ik mocht het zelf ervaren, een tweetal jaren geleden. In het kader van een samenwerking met studenten en de zorgboer had ik afgesproken om ter plaatse te komen overleggen. Gestresseerd door het vele werk dat op me wachtte, keerde ik mijn auto op de oprit van het boeren erf.

Ik stapte uit en landbouwer A. kwam me al tegemoet. ‘Ha, welkom! Botten mee?’ In alle haast was ik ze vergeten, mijn laarzen. Maar dat vormde geen probleem, want er waren er genoeg, in alle maten en kleuren, voor de hulpboeren die wekelijks op het erf komen om A. te helpen.

Er volgde een rondleiding, tot bij de rij kalfjes in de stal die niet meer bij hun moeder mochten blijven en die manueel gevoed moesten worden. ‘Goesting om een kalfje eten te geven? Hier, neem deze fles. Het moet helemaal op.’ Met plezier en enigszins vereerd begon ik de kalfjes mee te voeren. En ondertussen praatten we. Over K. die soms een volledige dag knuffelend bij de kalfjes in de box doorbrengt, op zoek naar wat warmte en genegenheid die hij bij het dier zonder wederdienst kan vinden. Over de stokoude hond van het landbouwersgezin die door zijn moeder werd verstoten en die de gekwetste kinderen lijkt te begrijpen. Over de heilzame effecten van het boerenleven, die ik op dat moment aan den lijve ondervond.

De interesse in zorglandbouw was gewekt.

Dit boek is het resultaat van een multidisciplinair onderzoeksproject. Met het zorglandbouwbedrijf als centraal vertrekpunt werd er een team samengesteld, bestaande uit lector-onderzoekers van de professionele bacheloropleidingen Agro- en biotechnologie (landbouw), Orthopedagogie en Bedrijfsmanagement aan de HoGent.

Zowel in de onderzoeksvragen en de methodologie, als doorheen de analyse en weergave van de resultaten laat die multidisciplinariteit zich voelen. Alle aspecten van het onderzoek werden immers steevast vanuit drie verschillende invalshoeken bevestigd, beargumenteerd en besproken.

In dit boek worden twee onderzoeksvragen beantwoord. Enerzijds willen we een profiel schets maken van de Vlaamse zorgboerderij. Daarbij willen we bijvoorbeeld te weten komen om welke bedrijven het gaat, welke doelgroepen er naar de zorgboerderij komen en door wie ze gestuurd worden, of de zorgboer pedagogisch geschoold moet zijn en wat zijn beweegredenen vormen om aan zorglandbouw te doen.

Anderzijds wensen we de kwaliteitscriteria van zorglandbouw aan het licht te brengen en dat zowel op orthopedagogisch, landbouwkundig als economisch vlak. De doelstelling was daarbij om op die drie vlakken minimale kwaliteitseisen te formuleren.

Het unieke karakter van elke zorgboerderij maakt dat een afvinklijstje met kwaliteitscriteria geen hanteerbaar instrument is om de kwaliteit van een zorgboerderij te meten of te evalueren. Wel bruikbaar zijn de vele goede praktijken en inspirerende voorbeelden die in de studie naar voor kwamen. Die willen we de lezer uiteraard niet onthouden.

We formuleren de bevindingen van het onderzoek bovendien vanuit de drie-eenheid die voor het onderzoeksteam intussen vanzelfsprekend is: orthopedagogie, economie en agronomie. We doen dat aan de hand van zeven ‘succesfactoren’. Samen met de bekomen profiel schets van de Vlaamse zorgboer kan dat als een leidraad fungeren voor zowel

verwijzers, (twijfelende) kandidaat-, startende, als ervaren zorglandbouwers.

En dan nog dit: doorheen de samenwerking van de afgelopen twee jaar is gebleken dat verschillende disciplines, die op het eerste gezicht mijlenver van elkaar liggen, veel van elkaar kunnen leren. Samenwerken verplicht mensen om te kijken door elkaars bril en elkaars taal te leren verstaan. Bovenal brengt het creatieve inzichten en onvermoede verbanden. Zich laten omringen door een divers samengesteld team, is daarom het eerste handvat dat we de lezer alvast willen aanreiken.

In dit deel willen we een beeld schetsen van de manier waarop we te werk gingen. Alvorens dat te doen, geven we eerst een korte omschrijving van wat we binnen het bestek van dit boek onder zorglandbouw verstaan. Ook het regelgevend kader komt daarbij aan bod, omdat het bepalend is voor de manier waarop de zorglandbouw in Vlaanderen georganiseerd is, en op die manier een invloed heeft op de dagelijkse praktijk.

Vervolgens geven we een beschrijving van het onderzoeksopzet. Vooreerst kaderen we de doelstellingen die we met dit onderzoek beoogden. We bespreken hoe de betrokken zorglandbouwbedrijven werden geselecteerd en geven een feitelijk beeld van de 29 boerderijen die erbij betrokken waren. Tenslotte geven we een overzicht van de doelgroepen die vertegenwoordigd waren op de zorglandbouwbedrijven waarvan de landbouwers werden geïnterviewd.

2 Omschrijving van de zorgboerderij

2.1 Een zorgboerderij, wat is dat?

Een zorgboerderij is een land- of tuinbouwonderneming waarin de landbouwer zich engageert om personen in een moeilijke leefsituaties mee te laten werken op het bedrijf. Binnen het kader van zorglandbouw wordt de landbouwer 'zorgboer' genoemd. Voor de personen die vanuit de hulpverlening naar de boerderij komen, bestaat er een verscheidenheid aan benamingen, gaande van 'zorggast' tot 'zorgvrager' of 'zorgcliënt' ... Wij kozen voor de term 'hulpboer'. Daarmee willen we de nadruk leggen op het feit dat het een boer is, eerder dan een cliënt of hulpvrager. We willen met die term aanstippen dat ook personen in moeilijke leefsituaties graag zo gewoon mogelijk zijn. Een job maakt daar een essentieel deel van uit.

De sterkte van de om en bij de achthonderd zorgboeren die Vlaanderen rijk is, is dat ze geloven in wat die personen kunnen en focussen op de kwaliteiten van de mensen die dagelijks bij hen komen werken. Met de grootste vanzelfsprekendheid dragen landbouwers zorg voor planten, dieren en dus ook voor hun medemensen. Meer en meer vinden hulpverleners de weg naar de zorgboerderij en wordt er stilaan ook geïnvesteerd in de ondersteuning van landbouwers die met die vorm van maatschappelijke verbreding aan de slag willen gaan. Zorglandbouw kan dus zeker gezien worden in het rijtje van andere vormen van verbredingslandbouw, zoals hoevetoerisme en biologische landbouw. De dagelijkse inspanningen van de zorgboeren worden dan ook ten zeerste gewaardeerd, zowel door verwijzers, familie, beleid en niet in het minst door de cliënten zelf.

Het aanbod dat zorgboeren doen, is erg divers en varieert van dagbesteding of atelierwerking tot hypotherapie (therapie met paarden) en overnachtingen.

De meerderheid van de zorgboerderijen zijn land- of tuinbouwbedrijven die een samenwerking aangaan met een voorziening. Er bestaan echter ook andere settings waarin je aan zorglandbouw kunt doen. Voorbeelden daarvan zijn boerderijen die aan een voorziening verbonden zijn, maneges, groendienst, kinderboerderijen ...

De Vlaamse wetgeving voorziet in een wettelijk kader, waarin de randvoorwaarden zijn geschetst. De landbouwbedrijven die aan die voorwaarden voldoen, kunnen aanspraak maken op een beperkte subsidie. We spreken dan van subsidiabele bedrijven. Bedrijven die niet aan de voorwaarden voldoen, zijn niet-subsidiabele bedrijven.

2.2 Subsidiabele en niet-subsidiabele bedrijven: regelgevend kader

In 2005 besliste de Vlaamse regering voor het eerst om een subsidie toe te kennen aan land- en tuinbouwers voor de diversificatie naar zorgactiviteiten. Op 20 december 2013 werd dat eerste besluit vervangen door een nieuw besluit, dat in voege trad op 1 januari 2014.

Een land- of tuinbouwbedrijf waarbij de landbouwactiviteiten voor het voornaamste inkomen van de ondernemer zorgen, komt in aanmerking voor de subsidie (maximaal veertig euro voor een dag), ongeacht het aantal hulpboeren, op voorwaarde dat die hulpboeren zonder externe begeleiding komen. Het aantal dagen per jaar dat je hulpboeren opvangt, is onbeperkt.

De zorgboer kan er ook voor kiezen om hulpboeren een halve dag te laten participeren op het bedrijf. Dan wordt de toelage gehalveerd. Die subsidie wordt gezien als een compensatie voor de tijd die de zorgboer investeert in de begeleiding van de hulpboer op zijn bedrijf. De toelage mag niet aangezien worden als een vergoeding voor de begeleiding van hulpboeren.

De bedrijven die wel professionele ondersteuners vanuit een voorziening inschakelen, kunnen ook de subsidie (veertig euro per dag) bekomen voor het ter beschikking stellen van hun bedrijf voor groepen hulpboeren.

De zorgboerderijsubsidies worden belast aan 16,5 procent, net zoals de andere premies in de land- en tuinbouwsector.

Om in aanmerking te komen voor de zorgboerderijsubsidie moet je voldoen aan enkele voorwaarden.

- De land- of tuinbouwer heeft een bruto bedrijfsresultaat van minstens dertigduizend euro (waarvan maximum vijftig procent uit de zorgactiviteit) en niet meer dan achttienduizend euro inkomsten buiten het bedrijf.
- De land- of tuinbouwer heeft zich geregistreerd als zorgboerderij aan het e-loket van het Agentschap Landbouw en Visserij.
- De land- of tuinbouwer werkt samen met een door de Vlaamse overheid erkende zorg- of welzijnsvoorziening (met uitzondering van organisaties die actief zijn op het vlak van medisch verantwoord sporten en kinderopvang), met een gemeenschapsinstelling voor bijzondere jeugdbijstand, of met een centrum voor leerlingenbegeleiding.

- De zorgvoorziening heeft zich geregistreerd aan het e-loket.
- De land- of tuinbouwer en de zorgvoorziening hebben de zorgboerderijovereenkomst opgemaakt en ingediend via het e-loket.
- De land- of tuinbouwer houdt de aanwezigheden bij en dient de subsidieaanvraag in via het e-loket.
- De land- of tuinbouwer is verzekerd voor burgerlijke aansprakelijkheid voor de schade aan derden, veroorzaakt door de zorgvrager in het kader van de uitoefening van zorgboerderijactiviteiten op zijn land- of tuinbouwbedrijf en de verzekeringspolis vermeldt expliciet de uitoefening van zorgboerderijactiviteiten. Ook de voorziening en de cliënt engageren zich tot de verzekering van hun burgerlijke aansprakelijkheid.

Dit wettelijk kader zorgt ervoor dat maneges, hobbylandbouwers en tuinaannemers niet financieel ondersteund worden voor de zorgverlening, terwijl zij wel aan zorglandbouw doen. Hoewel de activiteiten die zij doen aan landbouw verwant zijn, zijn het geen pure landbouwactiviteiten. Daarom komen ze niet in aanmerking.

Zorgboeren letten best op een aantal ‘kleine lettertjes’ in de wetgeving.

- De arbeidswetgeving is niet van toepassing op een zorgboerderijovereenkomst, tenzij je een vergoeding zou betalen aan de hulpboeren. Zelfs als je een beperkte symbolische vergoeding of een beloning in natura geeft, val je onder de arbeidswetgeving.
- Als de hulpboer een sociale uitkering, bijvoorbeeld een ziekte- of invaliditeitsuitkering ontvangt, moet de instantie die de uitkering verstrekt, toestemming geven voor het opstarten van een zorgboerderijovereenkomst.

3 Onderzoeksopzet

3.1 Methodologie

De resultaten die we in dit boek voorstellen, zijn het gevolg van een multidisciplinaire samenwerking van lector-onderzoekers uit drie verschillende professionele bacheloropleidingen: Agro- en Biotechnologie, Orthopedagogie en KMO-management. Dat sloot mooi aan bij het onderzoeksobject ‘zorglandbouw’. Aangezien de landbouwer orthopedagogische ondersteuning verleent in het kader van zijn onderneming, is dat in se ook multidisciplinair georganiseerd. Bij alle aspecten van het onderzoek werd die multidisciplinariteit gevrijwaard. Het ILVO (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek) en Steunpunt Groene Zorg vzw waren daarnaast belangrijke partners.

Met dit onderzoek wilden we de volgende drie doelstellingen bereiken.

1. Een profielschets maken van de huidige zorglandbouw in Vlaanderen

We wilden een beeld hebben van de landbouwbedrijven waarin aan zorglandbouw wordt gedaan. We wilden te weten komen hoe de dagelijkse werking van die bedrijven er uitziet en welke plaats er in het bedrijfsmanagement wordt voorzien voor de zorgverlening. We stelden ons daarbij de vraag of de zorgboer pedagogisch

opgeleid is en of dat een criterium moet zijn. We vroegen ons af welke impact de aanwezigheid van de hulpboeren heeft en waar zijn engagement vandaan komt. Bovendien vroegen we ons af of de zorgboer zich profileert als zorgboer of niet en hoe zijn netwerk er uitziet.

2. Nagaan of we kwaliteitscriteria voor zorglandbouw kunnen opstellen en of dat wenselijk is

Ook bij deze doelstelling streefden we naar multidisciplinariteit. De focus lag niet enkel op de vaststelling van de kwaliteitscriteria op orthopedagogisch vlak (wat betreft dus de ondersteuning van de hulpboer), maar ook economische en landbouwkundige elementen waren daarbij van belang. Zo wensten we ook na te gaan of de economische en orthopedagogische aspecten op de zorgboerderij zo te verenigen zijn dat de ene geen belemmering vormen voor de andere. Daarenboven wilden we onderzoeken wat de positie is van zorglandbouw in het kader van verbrede landbouw en of de afstemming van de landbouwactiviteiten aan de aanwezigheid van de hulpboeren noodzakelijk is.

3. Onderzoeken of er alternatieve modellen van zorglandbouw mogelijk zijn

We wensten daarenboven na te gaan of zorglandbouwers de sociale impact van de zorgverlening op hun bedrijf op een hoger niveau kunnen tillen dan het beleid strikt genomen ondersteunt, zonder daarbij aan economisch belang in te boeten.

In de loop van 2014 bezochten we, met het oog op die doelstellingen, 29 zorgboerderijen, verspreid over Vlaanderen. De selectie van de 29 zorgboerderijen gebeurde op basis van de diversiteit (op het vlak van de landbouwactiviteiten en de schaalgrootte ervan). Ook de vraag of een landbouwbedrijf recht had op subsidies, werd in rekening gebracht. Tevens streefden we naar diversiteit in de aanwezige doelgroepen van hulpboeren.

Met kleine teams van twee of drie onderzoekers, samengesteld vanuit de verschillende disciplines, namen we 29 diepte-interviews af. In Vlaanderen bezochten we ook enkele zorgboerderijen die organisatorisch gekoppeld zijn aan een voorziening of centrum.

De diepte-interviews werden afgenomen met de zorglandbouwer, al dan niet in aanwezigheid van zijn of haar partner. We stelden de vragen aan de hand van een topiclijst waarin de multidisciplinariteit eveneens verwerkt was. De duur van de interviews varieerde van één tot drie uur. Alle gesprekken werden op band opgenomen en na het interview uitgeschreven.

We interviewden daarnaast ook twee casemanagers (individuele belangenbehartigers van cliënten die de ondersteuning van verschillende diensten coördineren).

Alle interviews werden gecodeerd aan de hand van een codeboom in NVIVO. Op basis van die codes konden we naderhand de analyse maken die de profielschets en de zeven succesfactoren aan het licht bracht.

Ook studenten werden betrokken. Vanuit de opleidingen bedrijfskunde en orthopedagogiek werkten studentengroepen, eveneens in multidisciplinaire teams, voor drie zorgboerderijen een businessplan uit.

Bovendien brachten we een meerdaags bezoek aan het Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis in Geel, de bakermat van de zorglandbouw, en aan enkele zorgboeren die patiënten in hun gezin opvangen in het kader van gezinsverpleging. We bezochten tevens zorgboerderijen in Nederland, Italië, Duitsland en Frankrijk in het kader van internationale

studiebezoeken. De thematiek werd met de plaatselijke zorgboeren besproken, maar ook met experts van de Universiteit Wageningen, Universiteit Pisa en Kassel.

Vervolgens werden de resultaten geanalyseerd.

4 Steekproef en bevraging van zorgboerderijen

4.1 Aard van de bedrijven

Zowel subsidiabele (18) als niet-subsidiabele (11) bedrijven werden meegenomen. De bedrijven zijn gelegen in Oost-Vlaanderen (10), West-Vlaanderen (8), Antwerpen (5), Limburg (4) en Vlaams-Brabant (2).

Alle landbouwsectoren zijn vertegenwoordigd in de subsidiabele bedrijven in het onderzoek: klassieke landbouwbedrijven (18) voor melkvee (5), vleesvee (1), groenteteelt (2), varkens (1), geiten (1), sierteelt (1), fruitteelt (1) en daarnaast sterk gemengde bedrijven (6) met minstens twee grote takken of meerdere (kleinere) takken (figuur 1). Twee bedrijven werken biologisch. Juridisch gezien zijn twaalf bedrijven een eenmanszaak, drie een landbouwvennootschap, twee een bvba en is één bedrijf een cvba. De bedrijfsoppervlakte varieert van 4 à 6 hectare (groenteteelt, geitenbedrijf) over ongeveer 11 hectare (varkens-, sier- en fruitteelt) tot 40 à 60 hectare (sterk gemengde en melkveebedrijven). Impressie van de schaal van de dierlijke productie (verschillende bedrijven): 70 melkgeiten, 40 à 60 melkkoeien, 50 à 140 vleeskoeien, 500 varkens en 100 zeugen.

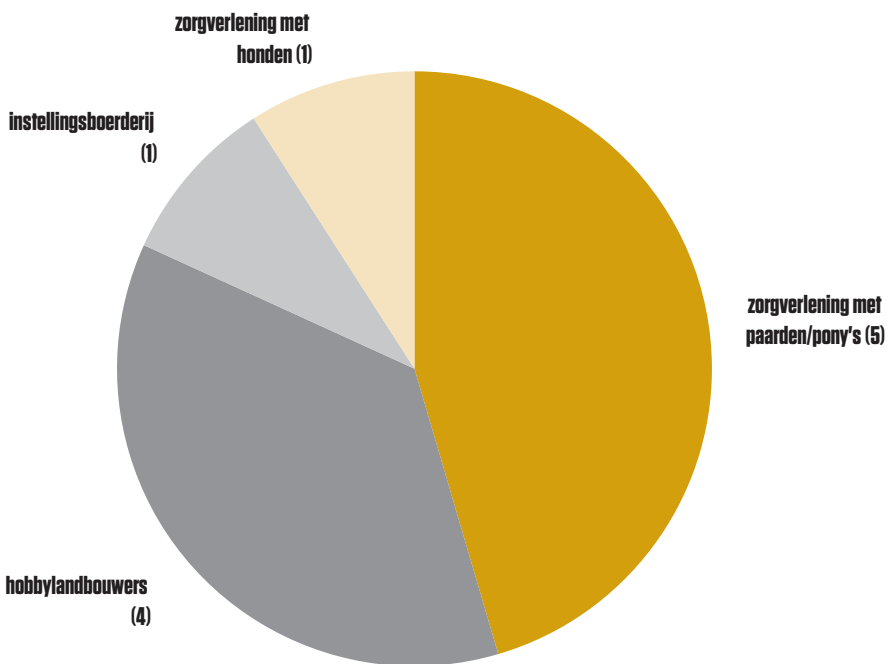
Figuur 1: overzicht van de achttien subsidiabele zorgboerderijen in het onderzoek

In de subsidiabele bedrijven in het onderzoek werken gemiddeld 1,8 voltijdse arbeidskrachten (met uitzondering van een groot familiebedrijf waarin acht mensen werken) om de landbouwactiviteiten uit te voeren. Bijna altijd zijn die arbeidskrachten gezinsleden. In enkele bedrijven gaan daarnaast één of de beide partners (ook) buitenshuis werken.

De elf niet-subsidiabele zorgboerderijen in het onderzoek zijn 'zorgmaneges' (5), een hondenasiel (1), hobbylandbouwers (4) en een instellingsboerderij (1) (figuur 2).

Drie niet-subsidiabele zorgboerderijen werken biologisch. Juridisch gezien gaat het om vijf vzw's, vier eenmanszaken, één vennootschap onder firma (vof) en één privépersoon. In de zorgmaneges zijn er 10 tot 27 paarden. De instellingsboerderij beschikt over 8 hectare en heeft veertien melkkoeien. Bij de niet-subsidiabele zorgboeren met plantaardige of dierlijke productie, betreft het één bedrijf met een paar vleeskoeien. Een ander bedrijf is ook kleinschalig maar sterk verbreed en heeft verschillende landbouwhuisdieren. Een derde heeft dat ook, maar bewerkt 15 hectare. Een laatste is fruitteiler en cultiveert 22 hectare.

11 NIET-SUBSIDIABELE ZORGBOEDERIJEN IN HET ONDERZOEK

Figuur 2: overzicht van de elf niet-subsidiabele zorgboerderijen in het onderzoek

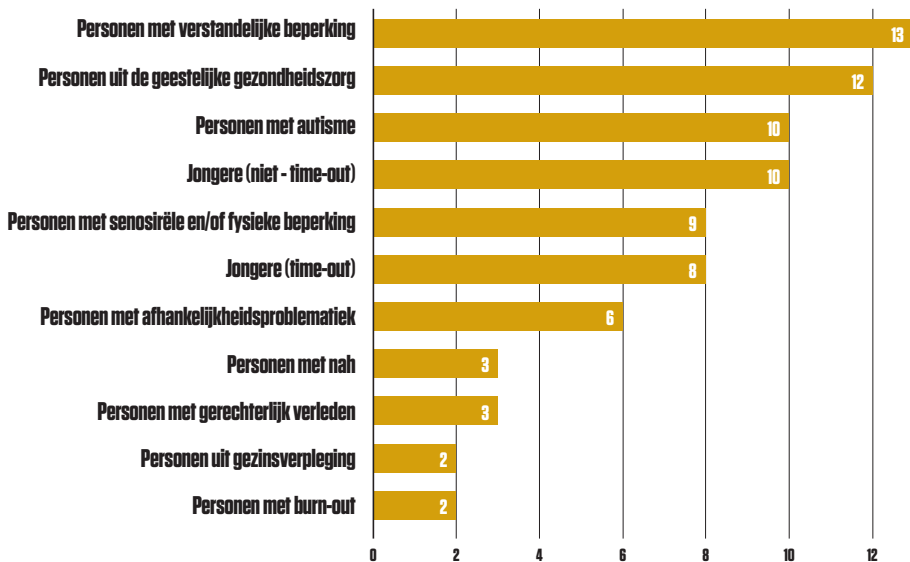
Bij de niet-subsidiabele bedrijven in het onderzoek zijn er gemiddeld twee voltijdse arbeidskrachten (met uitzondering van de instellingsboerderij, waar er zes mensen werken) om de activiteiten uit te voeren. Ook hier gaat het doorgaans om gezinsleden. In praktisch alle bedrijven binnen die groep is er ook een inkomen van een job buitenshuis.

4.2 De hulpboeren: doelgroepen

De hulpboeren in de bezochte zorgboerderijen waren personen met een verstandelijke beperking, personen uit de geestelijke gezondheidszorg, al dan niet schoolgaande jongeren, personen met een autismespectrumstoornis, personen met een lichamelijke beperking en personen uit de gezinsverpleging volgens de traditie in Geel.

De onderstaande figuur geeft een overzicht van de frequentie van de verschillende doelgroepen in de steekproef. Drie vaak voorkomende doelgroepen op de bezochte bedrijven zijn personen met een verstandelijke beperking, personen uit de geestelijke gezondheidszorg en personen met een autismespectrumstoornis (Figuur 3).

DOELGROEPANALYSE VAN DE STEEKPROEF (29 ZORGBOERDERIJEN)

Figuur 3: overzicht van het aantal zorgboerderijen dat een bepaalde doelgroep ontvangt op het ogenblik van het interview (GGZ: geestelijke gezondheidszorg; afhankelijkheidsproblematiek: personen die afhankelijk zijn van een bepaald middel, bijvoorbeeld alcohol of drugs; sensorïele beperking: visuele of auditieve beperking; NAH: niet aangeboren hersenletsel)

Op basis van die selectie kwamen we tot een mooie doorsnede van de actieve zorgboerderijen. Bovendien waakten we erover dat iedere provincie vertegenwoordigd was in het onderzoek.

2 **Zorgboerderijen vandaag: wie, wat en waar?**

Velen kunnen zich een voorstelling maken van wat zorglandbouw inhoudt, maar hoe het er in de praktijk daadwerkelijk aan toegaat, is vaak onbekend. Zowel startende zorgboeren als landbouwers die nog twijfelen om de stap naar zorglandbouw te zetten, hebben een aantal onbeantwoorde vragen. Ook verwijzers, cliënten, ouders en familieleden van cliënten die overwegen om naar de zorgboerderij te gaan, weten niet altijd goed wat ze kunnen verwachten.

Zoals eerder geschetst, was één van de doelstellingen van het onderzoek om een profiel-schets te maken van de zorgboer. Daarvoor gingen we na wat de kenmerkende karakteristieken waren van de dagelijkse werking van het bedrijf, de plaats en de impact van het zorgaspect op de bedrijfsvoering en de manier waarop de landbouwer zich al dan niet profileert als zorgboer. We stelden ook de vraag of een (orthoped)agogische vooropleiding noodzakelijk is en waren we erg geboeid door de vraag waar het engagement van de zorglandbouwers vandaan komt.

Van die profielschets geven we geen doorsnee omschrijving. We kiezen ervoor om de karakteristieken die we in onze zoektocht naar het profiel van de Vlaamse zorgboer vonden, weer te geven in de vorm van de vragen die geïnteresseerden en belanghebbenden zich stellen.

Daarbij laten we graag de zorgboer zelf aan het woord. Tenslotte is hij of zij degene die het best kan verwoorden hoe de dingen aangepakt worden en waarom. We doorspekken dit hoofdstuk daarom met citaten die rechtstreeks uit de interviews afkomstig zijn.

1 Is elk landbouwbedrijf wel geschikt voor zorglandbouw?

Elke zorgboerderij is uniek. De combinatie van de landbouwer, zijn gezin, het bedrijfstype en de personen die in het kader van zorglandbouw op de boerderij komen, bepaalt die diversiteit. Het aantal hulpboeren, de frequentie van hun aanwezigheid en de duur van het traject worden steeds individueel ingevuld, zowel per zorgboerderij als per cliënt. De zorgboer zelf maakt keuzes, neemt op dat vlak de beslissingen en bakent af. Daarbij volgt hij zijn eigen voorkeuren. In principe is dus elk landbouwbedrijf geschikt als context om aan zorglandbouw te doen. Zowel op organisatorisch en bedrijfseconomisch vlak, maar ook in de keuze van doelgroepen is elke Vlaamse zorgboerderij bijzonder en waardevol. De verscheidenheid zorgt er bovendien voor dat iedereen wel een zorgboerderij kan vinden die aansluit bij de persoonlijke behoeften en wensen.

2 Moet de zorgboer als ondernemer extra investeren in zorglandbouw?

Dat vormt zeker geen verplichting, maar er zijn landbouwers die het opnemen in hun investeringsplan.

In meer dan de helft van de 29 landbouwbedrijven die deelnamen aan de interviews, wordt er bij investeringen ook gedacht aan de zorgverleningstak. De meest courante investeringen bleken gebouwaanpassingen te zijn of een afzonderlijke ruimte voor de hulpboeren. Dikwijls gaat het daarbij om (apart) sanitair. Quasi even substantieel komt de individuele uitrusting van de hulpboer aan bod. Dat gaat van werk(hand)schoenen, kleren en laarzen tot gereedschap voor de hulpboeren.